

UGRÓCZKY MÁRIA

Megtalált magyar állampolgárok

1. A látens magyar állampolgárokról

A világban nagy számban élnek a magyar nyelvet nem beszélő, értő – vagy csak minimális nyelvi ismeretekkel rendelkező – második-harmadik-többedik generációs magyarok. Ők rendelkeznek magyar állampolgársággal, de ezt nem tudják magukról. Az egyszerűsített honosítási kérelmekkel kapcsolatban elvégzett állampolgárság vizsgálatok is alátámasztják ezt a feltételezést.

Az állampolgárság megszerzésére irányuló – honosítási, visszahonosítási, nyilatkozattal való állampolgárság-szerzési – kérelmek elbírálása során, az állampolgársági szervnek elsőként mindig azt kell vizsgálnia, főleg, ha magyar felmenő leszármazottja kéri az állampolgársági kötelékbe való felvételét, hogy a kérelmező rendelkezik-e magyar állampolgársággal. Magyar állampolgárság fennállta esetén az állampolgársági szerv hivatalból megállapítja ezt a tényt, értesíti erről a kérelmezőt és az állampolgársági adatokat kezelőszemélyi nyilvántartásokat. Az érintett figyelmét felhívja arra is, hogy honosítási kérelmét célszerű visszavonnia, mivel az eljárás lefolytatására nincs szükség, a kérelem nem is teljesíthető, mivel nem lehet a magyar állampolgársági kötelékbe felvenni azt, aki már oda tartozik. Az állampolgárság vizsgálat elmulasztása olyan státuszjogoktól és kötelezettségektől fosztaná meg a magyar állampolgárságért folyamodót, amellyel az már a köztársasági elnöki döntést megelőzően rendelkezett, bár ennek nem volt tudatában. Az elnöki döntés joghatásai az állampolgársági eskü letételével – állampolgársági nyilatkozat esetében a nyilatkozat megtételének napjával – állnak be a jövőre nézve.

A megállapítási ügyként regisztrált kérelmek, megkeresések kifejezetten arra irányulnak, hogy az állampolgársági szerv a kérelmező személy, illetve a megkereső szerv részére igazolja az érintett magyar állampolgárságának fennállását, vagy fenn nem állását, vagy azt, hogy magyar állampolgársága mikortól-meddig állt fenn. A megállapított tényről az állampolgársági szerv a természetes személy részére - erre irányuló kérelme esetén –állampolgársági bizonyítványt állít ki. Az állampolgárság vizsgálata során az állampolgársági szerv a kérelmező életútját, valamikori lakóhelyeit, családi körülményeit és egyéb személyes adatait összevetve azt vizsgálja, hogy az életében bekövetkeztek-e státuszváltozást előidéző események.

A magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény (a továbbiakban: Ápt.) 1. § (4) bekezdése rendelkezik arról, hogy a törvénynek nincs visszaható

hatálya. A magyar állampolgárságra minden korban azok a jogszabályok az irányadók, amelyek az állampolgárságra ható tények vagy események bekövetkezésekor hatályban voltak. (Nem lehet pl. a magyar állampolgárság fennállását megállapítani annak az erdélyi magyarnak az esetében, aki az 1945-ben megkötött fegyverszüneti egyezmény alapján elveszítette magyar állampolgárságát, és 1946-ban román állampolgárként emigrált az Egyesült Államokba.) Az állampolgárság megállapítási ügyek egy részében ennek megfelelően igen bonyolult elemzési folyamatot követően hozható meg a döntés.

A látens magyar állampolgároknak a státusukra vonatkozó ismerethiánya általában két okra vezethető vissza:

- a.) Sokan nincsenek tisztában azzal, hogy állampolgárságuk a *ius sanguinis* alapján *ipso iure* keletkezett, lévén magyar állampolgár(ok) leszármazottai, és ez nem függ attól, hol van a születési helyük. A Magyarország területén kívül történő születés nem releváns tény a magyar állampolgárságnak leszármazással való megszerzése szempontjából, soha nem is volt az. Többen abban a hitben élnek, hogy mivel nem Magyarország területén születtek, nem szerezték meg szüleik állampolgárságát. Ez általában azokban az országokban élőkre jellemző (pl. Amerikai Egyesült Államok), ahol az állampolgárság keletkezése főszabály szerint a *ius solin* alapul.
- b.) Mások úgy gondolják, hogy maguk, vagy már a felmenőik elveszítették magyar állampolgárságukat, mivel végleges szándékkal elhagyták Magyarországot. Az 1956-os forradalmat követő emigráció tagjai, vagy a későbbi évek ún. disszidensei közül sokaknak az a meggyőződése, a magyar törvények rendelkeztek arról, hogy aki az országot a hatóságok engedélye nélkül elhagyja, annak automatikusan megszűnik a magyar állampolgársága. Bővebb vizsgálatot igényelne annak feltérképezése, egyes külföldi államokban (pl. USA-ban, Németországban) mire alapozták a hatóságok, hogy a Magyarországról kivándorló, vagy az országot az állam engedélye nélkül elhagyók *ex lege* hontalanokká váltak. 1957. október 1-je, a harmadik állampolgársági törvény hatályba lépése óta - a kettős állampolgárság kiküszöböléséről szóló, mintegy harminc éven át élő kétoldalú nemzetközi egyezmények rendelkezései kivételével - nincs automatikus veszteségi jogcím beépítve a magyar törvényekbe.

Csak becslést adhatunk a határon kívül élők számára vonatkozóan. A kérelmen alapuló státusváltozásokat az állampolgársági ügyekben eljáró szerv kezdetektől fogva nyilvántartotta. A magyar állampolgárságot elsőként szabályozó 1879. évi L. törvény elrendelte, hogy a törvényhatóságok, illetőleg a határvidéken a járási hivatalok és a városi tanácsok tartoznak a honosításokról és az elbocsátásokról jegyzéket vezetni. Az állampolgársági szerv a későbbi

időkben is regisztrálta azokat a szerzéseket és vesztéseket, amelyek hatósági döntésen alapultak. Más a helyzet azonban az egyén akaratától függetlenül megszerzett, vagy elveszített magyar állampolgárság esetében. Ezekről a hatóságok nem vezettek nyilvántartást, ez nem is lett volna lehetséges.

A nem dokumentált állampolgárság-változások regisztrálására értelemszerűen nincs mód. Az 1948. évben megalkotott állampolgársági törvény tett egy kísérletet a külföldön élő magyar állampolgárok összeírására, ez azonban nem valósult meg.¹ Volt erre kísérlet az 1950-es évek közepén, a személyi igazolványok bevezetésével kapcsolatban is. A külföldön élő magyar állampolgárok számba vétele szempontjából eredményes az állampolgársági, az anyakönyvi, valamint a polgárok személyi adat- és lakcímnnyilvántartásával kapcsolatos jogszabályok 2011-2013 közötti módosítása. Minden külföldön élő magyar állampolgárt, aki státusával, anyakönyvezésével, lakcímével, egyéb ügyeivel összefüggésben kapcsolatba kerül az állampolgársági, illetőleg a nyilvántartó szervekkel, a polgárok személyi adat- és lakcím nyilvántartásába regisztrálni kell. Ugyanígy kell eljárni azokkal a személyekkel, akikről a konzuli szolgálat, vagy más hivatalos magyar szerv azt feltételezi, hogy rendelkeznek magyar állampolgársággal, és ezt a tényt az állampolgársági szerv meg is erősíti. A folyamat elvezet a magyar állampolgárok nyilvántartásának kiépüléséhez.

2. A magyar állampolgársági státuszváltozások

A továbbiakban a státuszváltozásnak azokkal az alakzataival foglalkozom, amelyeknél a magyar állampolgárság megszerzése nem az egyén akarat-elhatározása, hanem családjogi helyzet változása, vagy törvényben meghatározott egyéb ok következményeképpen állt be. *Nem térek ki tehát a honosítás, visszahonosítás, nyilatkozat, visszavétel kérdéseire.*

2.1. A magyar állampolgárság keletkezése

Az első két állampolgársági törvény² a magyar állampolgárság leszármazással való öröklődését szerzési jogcímként nevesítette. A harmadik állampolgársági törvény³ már nem használja a szerzés kifejezést a *ius sanguinis* szerinti állam-

¹ A törvény 33. §-ának végrehajtására lsd. a 2/1956. (I. 11.) B.M. rendeletet az állandóan külföldön lakó magyar állampolgárok összeírásáról és állampolgársági jegyzékbe vételéről.

² A magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló 1879. évi L. törvény. Hatályban volt: 1880. január 8. – 1949. január 31. A magyar állampolgárságról szóló 1948. évi LX. törvény. Hatályban volt: 1949. február 1. – 1957. szeptember.30.

³ Az állampolgárságról szóló 1957. évi V. törvény. Hatályban volt 1957. október 1. – 1993. szeptember 30.

polgárságra. Hatályos törvényünk, az Ápt. pedig keletkezésnek hívja a vérségi kötelékből eredő magyar állampolgárságot, így hatályos jogunkban szerzési jogcímként azok az okok nevesíthetők, ha valaki kérelemre szerzi meg a magyar állampolgárságot vagy az ipso iure következett be, de nem a születésre visszamenőleges hatállyal.

A keletkezéssel azonos joghatással bírt az első állampolgársági törvénynek a „*ki a magyar állampolgár*” kérdésre adott válasza. Az 1879. évi törvény magyar állampolgárnak ismerte el mindazokat, akik a magyar korona országai területén a törvény hatályba lépte napjáig, 1880. január 8-ig, legalább öt év óta megszakítás nélkül laktak, akár több helyen is, és valamely belföldi községben az adózók lajstromába be voltak vezetve. Törvényi vélelem alapján az ellenkező bizonyításáig magyar állampolgárnak volt tekintendő az ismeretlen szülőktől származó talált gyermek, aki a magyar korona országai területén született, ezen a területen lelencként nevelkedett. Idegen állampolgárságát bárki fenntarthatta, aki a törvény hatályba lépésének napjától számított egy év alatt annál a törvényhatóságnál, illetőleg a horvát-szlavon határvidék azon járási hivatala vagy városi tanácsa előtt, melynek területén, illetőleg kerületében utolsó lakhelye volt, ilyen tartalmú bejelentést tett, és ennek megtörténtéről igazolással rendelkezett. Az 1948-ban, majd 1957-ben megalkotott két törvény elismerte a hatályba lépésekor az előző törvények alapján fennálló állampolgárságokat, és így rendelkezik az Ápt. is.

2.2. Állampolgárrá válás leszármazással

A *ius sanguinis* alapján keletkező állampolgárságnak két alakzatát különbözteti meg a magyar jog. Az elsőhöz tartoznak azok a rendezett családi jogállású gyermekek, akik születésükkel nyomban megszerezik a magyar állampolgárságot. A másikkhoz azok, akiknek magyar állampolgársága családi jogállás-rendezéssel (az 1879. évi állampolgársági törvény idején törvényesítéssel) később, ám a születésükre visszamenőleges hatállyal keletkezik. Végző jogi következményeiket tekintve, a két élethelyzet között a mai jogfelfogás szerint nem sok különbség van. Az utólagosan történő családi jogállás rendezés joghatásai persze csak később áll(ná)nak be a gyermek életében, ezért külön rendelkezést igényel annak kimondása, hogy a családi jogállás rendezés a gyermek születésére visszamenőleges hatállyal történik. Az így keletkezett állampolgárságról alább lesz majd szó.

Az 1879. évi törvény alapján születésükkel szereztek magyar állampolgárságot a magyar állampolgár férfi törvényes (házasságban született) gyermekei és a magyar állampolgárnő törvénytelen gyermekei, mindkét esetben akkor is, ha a születés helye külföldön volt. Utólagos törvényesítés esetén, a gyermek

állampolgársága az apáéhoz igazodott. Ezt a szabályozást tartotta fenn az 1948. évi törvény is azzal a különbséggel, hogy a törvénytelen gyermek kifejezést felváltotta a magyar állampolgárnő házasságon kívül született, rendezetlen jogállású gyermeke. Az 1957. évi törvény már nem tett különbséget a házasságban, illetve házasságon kívül született gyermekek állampolgárság-szerzése között. A gyermek a magyar állampolgárságot mind apja, mind anyja után megszerezte akár házasságban éltek a szülők, akár nem. Hasonlóan szabályozza az állampolgárság keletkezését a hatályos Ápt. is.

2.3. Törvényesítés, családi jogállás rendezése

A törvényesítéssel, illetőleg családi jogállás rendezéssel való állampolgárság szerzésnek a szülők eltérő állampolgársága esetén van jelentősége. Az 1879. évi törvény idején hatályban volt családjogi jogszabályok alapján, a házasságon kívül született (törvénytelen) gyermek az apja után a teljes jogú leszármazotti státust akkor szerezte meg, ha a szülők utóbb házasságot kötöttek, vagy a gyermek törvényesítése uralkodói, később kormányzói kegyelemmel történt. Az egyszerű apai elismerő nyilatkozat nem helyezte a gyermeket a törvényes gyermek jogállásába, ergo a gyermek az állampolgárságot sem örökölte a természetes (de nem törvényes) apa után. Az első állampolgársági törvény ennek megfelelően külön szabályokat alkotott a törvényes és a törvénytelen gyermek, illetőleg a születése után törvényesített gyermek leszármazással való állampolgárság szerzésére.

A házasságon kívül született gyermekek családi jogállásának rendezéséről szóló 1946. évi XIX. törvény eltörölte a törvényes és törvénytelen gyermek közötti megkülönböztetést, ez azonban nem jelent meg markánsan az 1948. évi

⁴ Az 1879. évi törvény hatálya alatt magyar állampolgár férfinak külföldi nőtől született törvénytelen gyermeke akkor szerezte meg a magyar állampolgárságot, ha törvényesítették. Árnyaltabban szabályozta a *ius sanguinis*-on alapuló állampolgárság szerzést az 1948. évi törvény az 1946. évi XIX. törvényre figyelemmel. Leszármazással megszerezte a magyar állampolgárságot a magyar állampolgár férfinak házasságból született gyermeke, ideértve azt a gyermeket is, aki az irányadó jogszabályok szerint utólagos házasságkötés következtében minősült házasságból született gyermeknek. Születésével magyar állampolgárságot szerzett a magyar állampolgár férfinak házasságon kívül született az a gyermeke, akit teljes hatályú elismerő nyilatkozattal a magáénak ismert el, vagy akinek jogerős bírói ítélettel apjává nyilvánították, végül a magyar állampolgárnőnek házasságon kívül született az a gyermeke, akinek a családi jogállását utóbb apai elismeréssel vagy bírói úton nem rendezték. Ha a nem magyar nőtől született gyermek családi jogállásának rendezésére csak a nagykorúvá válását követően került sor az anya utólagos házasságkötésével, teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal vagy az apaságot megállapító bírói ítélet jogerőre emelkedésével, a magyar apa állampolgársága a gyermekre csak abban az esetben terjedt ki, ha a házasságkötéstől, az elismerés megtörténtétől, illetőleg az ítélet jogerőre emelkedésétől számított egy év alatt a gyermek a belügyminiszterhez intézett nyilatkozatával bejelentette, hogy apjának állampolgárságát követi.

állampolgársági törvényben, ahol a gyermek állampolgársága főszabályként még mindig az apáéhoz igazodott.⁴

Az 1957. évi törvény óta a különbségtétel az állampolgársági jogalkotásból is eltűnt. Magyar állampolgár az, aki magyar állampolgár szülő gyermeke. Ez egyben azt is jelenti, hogy az eltérő állampolgárságú szülőktől született gyermek mindkét szülő állampolgárságát megszerzi – feltéve, hogy a másik állam joga a magyar joggal megegyezően alkalmazta a *ius sanguinis* elvét. Az 1957. évi törvény sommásan annyit mond, hogy magyar állampolgárrá válik a nem magyar állampolgár szülő gyermeke, ha másik szülőjének a családról, a házasságról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (a továbbiakban: Csjt.) 37-40. §-a értelmében magyar állampolgárt kell tekinteni. A Csjt. alapján a születés utáni családi jogállás rendezés jogcímei a szülők utólagos házasságkötése, a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat, végül a bíróság apaságot (anyaságot) megállapító ítélete. Az 1957. évi törvény is megengedi, hogy a nagykorában magyar állampolgárrá vált személy egy éven belül nyilatkozhasson: szülőjének magyar állampolgárságát nem kívánja követni.

Az Ápt. hatályos szövege szerint a nem magyar állampolgár szülő gyermekének magyar állampolgársága a születés napjára visszaható hatállyal keletkezik, ha a magyar állampolgár szülő és a gyermek közötti leszármazáson alapuló egyenes ági rokoni kapcsolat a gyermek születését követően jön létre. A leszármazáson alapuló egyenes ági rokoni kapcsolatokat pedig a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény szabályozza.

2.4. Állampolgárság a *ius soli* alapján

Az 1879. évi törvény a területen születés elve alapján az ellenkező bizonyításáig magyar állampolgárnak tekintette a magyar korona országainak területén született személyt, valamint a területen talált és lelencként nevelt/felnevelt gyermekeket.

Az 1948. évi törvény úgy rendelkezett, hogy mindaddig, amíg külföldi állampolgársága be nem bizonyul, magyar állampolgárnak kell tekinteni azt, aki a magyar állampolgárok összeírásának befejezése után Magyarország területén született,⁵ illetve akit mint ismeretlen szülőktől származott személyt Magyarországon találtak, ha Magyarországon neveltetik, illetőleg neveltetett fel.

Az 1957. évi törvény a *ius solin* alapuló állampolgársági vélelmet ahhoz köti, aki a törvény hatályba lépése után, Magyarország területén született, vagy akit mint ismeretlen szülőktől származó személyt, a törvény hatálybalépése után Magyarország területén találtak, ha Magyarországon nevelkedik, illetőleg nevelkedett.

Az Ápt.-ben már megjelenik a. hatása az ENSZ Polgári és Politikai Jogok

Nemzetközi Egyezségokmányának,⁶ 24. cikk 3. pontja szerint ugyanis minden gyermeknek joga van arra, hogy állampolgárságot szerezzen. Az ellenkező bizonyításig magyar állampolgárnak kell tekinteni a Magyarországon lakóhellyel rendelkező hontalan szülők Magyarországon született gyermekét.⁷ A területen születéssel állampolgárrá válik továbbá az ismeretlen szülőktől származó, Magyarországon talált gyermek.

2.5. Állampolgárság házasságkötés következtében

Az 1879. évi törvény úgy rendelkezett, hogy házassággal megszerzi a magyar állampolgárságot az a külföldi nő, aki magyar állampolgárhoz megy férjhez. Így szerzett állampolgárságát a feleség nem veszítette el, ha özvegységre jutott, vagy a házasságát a bíróság felbontotta.⁸

Részletesebben szabályoz ebben a tekintetben is az 1948. évi törvény: házasságkötés által megszerzi a magyar állampolgárságot az a nem magyar állampolgárnő, aki magyar állampolgár férfivel köt házasságot. A megszerzett magyar állampolgárságát a nő megtartja akkor is, ha özvegységre jut, vagy a bíróság a házasságot felbontja, illetőleg a házastársakat ágytól és asztaltól elválasztja.⁹

Az 1957. évi törvény hatályba lépésével a házasságkötés, mint ex lege szerzési (vagy vesztesi) ok megszűnt, a törvény nem tett különbséget a férfiak és nők között. Magyar állampolgár külföldi házastársa kedvezményes feltételekkel szerezhet meg a magyar állampolgárságot, és ezt a szabályozást tartalmazza az Ápt. is.

3. Állampolgárság a nemzetközi státusváltozással

Egy országrész felett az állami főhatalom megváltozása kihat az ott élő lakosság állampolgárságára. Az 1920. június 4.-én aláírt trianoni békeszerződéssel Magyarországtól elcsatolt területek lakossága, a nemzetközi szerződésben

⁵ „33. § A magyar állampolgárokat állampolgárságuk nyilvántartásba vétele végett össze kell írni. Az összeírás alapján állampolgársági jegyzéket kell készíteni. (2) Azt, aki az állampolgársági jegyzékbe fel van véve, az ellenkező bizonyításig magyar állampolgárnak kell tekinteni. (3) Az összeírásra és a jegyzék elkészítésére vonatkozó szabályokat a belügyminiszter – a külföldön tartózkodó magyar állampolgárok tekintetében, a külügyminiszterrel egyetértve – rendelettel állapítja meg.”

⁶ Kihirdette az 1976. évi 8. tv.

⁷ A hontalan lakóhelye a letelepedési engedélyen és a menekült státuson alapul, és mindkét szülőre vonatkozó követelmény. Ezek hiányában a gyermek nem lesz magyar állampolgár.

⁸ A házassági jogról szóló 1895. évi XXXI. törvény hatályba lépése előtti jogintézményeknek megfelelően magyar állampolgár maradt az a nő „aki a férjétől bíróilag elválasztott, vagy a kinek házassága feloldatott”.

⁹ Az ágytól és asztaltól elválasztás a házassági jogról szóló 1894. XXXI. tv.-ben szabályozott jogintézmény volt, amely a Csjt. hatályba lépésével megszűnt.

szabályozott szuverenitás átszállással – államutódlással – automatikusan elveszítette magyar állampolgárságát, és az utódállam állampolgárává vált. A békeszerződés 1920. június 26-án lépett hatályba, a joghatások ekkor álltak be. Lehet árnyalni a lezajlott folyamatok elemzését azzal, hogy az utódállamokra (Cseh-Szlovákia, a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, Románia, Ausztria, Fiume vonatkozásában Olaszország, és a valamikori Szepes és Árva megyék kisebb részét kitevő területre nézve Lengyelország) vonatkozó különböző döntések egyes személyeknek lehetővé tették magyar állampolgárságuk fenntartását, ez azonban igen kevesek számára volt elérhető.

Az elcsatolt területek bizonyos, a jelenlegi országhatár menti részei 1938 és 1941 között visszakerültek Magyarországhoz. Az 1938. november 2-i első bécsi döntést követően, a Trianoni békeszerződéssel elcsatolt felvidéki területek visszacsatolására 1938. november 2-án került sor, a bécsi döntés egyes rendelkezései külön törvénnyel kerültek be a magyar jogba.¹⁰ 1939. március 14-én a Szlovák Köztársaság kikiáltása a magyar kormányzat értelmezésében azt jelentette, hogy Csehszlovákia felbomlásával, a bécsi döntés érvényét veszítette, Magyarország tehát jogot nyert a kárpátaljai területek visszacsatolására is, amelyeket 1920-ban a trianoni békeszerződés alapján szintén a Cseh-Szlovák Köztársaság kapott meg. A kárpátaljai területek visszafoglalására 1939. március 15-i hatállyal került sor, a visszacsatolásról nemzetközi dokumentum nem született, csak hazai szabály.¹¹

Az 1940. augusztus 30-án a második bécsi döntéssel Magyarország Romániától visszakapta Erdély északi részét, benne a Székelyfölddel. A második bécsi döntés egyes rendelkezései egy másik törvénnyel kerültek át a hazai jogba.¹² A délvideki területek visszacsatolására 1941. április 11-én került sor. Nemzetközi dokumentum e területek vonatkozásában ezúttal sem született, csak belső szabály.¹³

A visszacsatolt területek lakossága ex lege nyerte vissza a magyar állampolgárságát, - amit 1945. január 20-án ugyanígy veszített el a Moszkvában megkötött, és ezen a napon hatályba lépett fegyverszüneti egyezmény alapján.

Az 1946-ban megkötött magyar-csehszlovák lakosságcsere egyezmény¹⁴ alapján magyar állampolgárnak kellett elismerni azt a magyar személyt, akit a cseh-

¹⁰ 1938. évi XXXIV. törvénycikk a Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki területeknek az országgal egyesítéséről.

¹¹ 1939. évi VI. törvénycikk a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területeknek az országgal egyesítéséről.

¹² 1940. évi XXVI. törvénycikk a román uralom alól felszabadult keleti és erdélyi országrészeknek a Magyar Szent Koronához való visszacsatolásáról és az országgal való egyesítéséről.

¹³ 1941. évi XXX. törvénycikk a visszafoglalt délvideki területeknek a Magyar Szent Koronához visszacsatolásáról és az országgal egyesítéséről.

¹⁴ 1946. évi XV. törvény a Magyarország és Csehszlovákia között lakosságcsere tárgyában Budapesten 1946. évi február hó 27. napján kelt magyar-csehszlovák egyezmény becikkelyezéséről.

szlovák hatóságok az ország elhagyására, és Magyarországra való áttelepülésre köteleztek. Az 1949-ben megkötött magyar-román egyezmény¹⁵ alapján, a két állam kölcsönösen a saját állampolgárának ismerte el a másik állam állampolgárságával rendelkező azokat a személyeket, akiknek a lakóhelye 1940. augusztus hó 30. napján és az egyezmény aláírásának a napján is az állam 1949. február 10-én érvényes államhatárain belül volt. Az egyezménnyel érintett lakosok kötelesek voltak az egyezmény hatályba lépésétől számított kilenc hónapon belül jegyzékbe vetetni magukat. Akik a megadott határidőben ezt nem tették meg, az 1940. augusztus 30-án őket megillető állampolgárságukat tartották meg. Az 1940. augusztus 30-át követően, a másik állam területére a lakóhelyüket áthelyező személyeket – kivételekkel - annak az államnak az állampolgáraiként ismerték el, amelynek a területén 1940. augusztus 30-án a lakóhelyük volt.

4. Egyéb szerzési jogcímek

Az 1944. december 22.-én Debrecenben megalakult Ideiglenes Magyar Kormány a szocialista, antifasiszta vagy demokratikus magatartása miatt egyes személyeket ért hátrányok megszüntetéséről rendeletet hozott,¹⁶ amely állampolgársági rendelkezéseket is tartalmazott. A rendelet sommásan annyit mondott, hogy mindazokat a személyeket, akik az említett politikai meggyőződésük, magatartásuk vagy tevékenységük miatt akár önként, akár hatósági intézkedés folytán elhagyták Magyarországot, és ez állampolgárságuk elvesztésével járt, magyar állampolgárnak kell tekinteni, feltéve, hogy idő közben *visszatértek Magyarországra*, vagy a békekötést követő egy éven belül ide vissza fognak térni. Ez a hazatértek állampolgárságának *ex lege* helyreállítását jelentette abban az esetben, ha az hatósági döntés következtében szűnt meg, illetve nem lehetett ettől kezdve ipso iure állampolgárság-vesztést megállapítani a Horthy korszakban kihirdetett törvények alapján. Az állampolgársági szerv megállapítási eljárás keretében vizsgálta ezeket az ügyeket, és az érintett részére pozitív tartalmú állampolgársági bizonyítványt adott ki, vagy a megkereső hatóságot az állampolgárság fennállásáról értesítette.

Az 1989. évi alkotmánymódosítást követően, az Országgyűlés az 1990. március 14-i ülésén törvényt fogadott el az állampolgárságtól megfosztó határozatok orvoslására.¹⁷ A tiszteletre méltó cél megvalósításának alapjául szolgáló

¹⁵ 1949. évi XIV. törvény a Magyar Köztársaság és a Román Népköztársaság között az állampolgárság egyes kérdéseinek szabályozása tárgyában Bukarestben, az 1949. február hó 10. napján kelt egyezmény becikkelyezéséről.

¹⁶ Az ideiglenes Nemzeti Kormány 9.590/1945. M. E. számú rendelete a szocialista, antifasiszta vagy demokratikus magatartás miatt egyes személyeket ért hátrányok megszüntetése tárgyában

törvény igen ellentmondásos norma volt, számtalan jogalkalmazási probléma előidézője. A törvény kimondta, hogy az 1. §-ában felsorolt – a II. világháború utáni jogalkotásból származó - törvények alapján hozott, egyes személyek magyar állampolgárságtól megfosztását kimondó határozatok a hatályukat veszítik. Ebből a rendelkezésből álláspontom szerint az következett volna, hogy miután a határozatok ipso iure hatályukat veszítették, az érintettek állampolgársága a törvény erejénél fogva helyreállt. Kérdés, hogy milyen időponttól?

A törvény 2. §-a ugyanakkor arról rendelkezett, hogy a határozatok hatálytalansága ellenére sem áll helyre a magyar állampolgárság. A megfosztottak *nyilatkozattal szerezheték* meg ismét a magyar állampolgárságot, amelyről a köztársasági elnök döntött. A nyilatkozat – mint állampolgárság-szerzési jogcím – új jogintézménynek számított a magyar jogban. Egy képviselői indítvány alapján az Országgyűlés az 1990. május 15-i ülésén egy további bekezdéssel egészítette ki a törvényt,¹⁸ miszerint azoknak az állampolgárságuktól megfosztott személyeknek az esetében, akik időközben elhunytak, az elveszített magyar állampolgárság ipso iure ténylegesen helyreáll, azaz a *haláleset állampolgárságot keletkeztető tény*. Születésüktől fogva magyar állampolgárokká váltak ezeknek a személyeknek a leszármazottai is.

Az eljárásokkal kapcsolatban semmiféle részletszabály megalkotására nem került sor, a joggyakorlat az 1957-ben meghozott állampolgársági rendelkezések analóg alkalmazásával próbálta meg kezelni – a jogalkotói akarat tiszteletben tartásával – az eléje került eseteket. A törvényt az 1993. évi állampolgársági törvény helyezte hatályon kívül, fenntartva az élők számára a nyilatkozattétel lehetőségét.

5. A magyar állampolgárság megszűnésének jogcímei

Állampolgárság-vesztés az egyén akaratától függetlenül bekövetkezhet a törvény erejénél fogva, de kiválthatja az állampolgárság megszüntetésére hatáskörrel bíró szerv döntése is. A következőkben ezeket a veszteségi jogcímeket ismertetem, nem térek ki az elbocsátásra és a lemondásra.

5.1. Állampolgárság elvesztése hatósági határozattal

Az 1879. évi L. tv. alapján, a Magyarország és Fiume területén lakók esetében a belügyminiszter, a Horvát-Szlavon országok területén lakókra nézve a horvát-

¹⁷ 1990. évi XXVII. törvény a magyar állampolgárságtól megfosztó határozatok hatályának megszűnéséről.

¹⁸ 1990 évi XXXIII. törvény a magyar állampolgárságtól megfosztó határozatok hatályának megszűnéséről szóló 1990. évi XXVII. törvény módosításáról.

szlavon-dalmát bán, illetőleg a határvidéki országos hatóságvezetője az állampolgárság elvesztését az igazgatásuk alatt levő területen, községi illetőséggel bíró azon magyar állampolgárokra nézve kimondhatta, akik az engedélyük nélkül *más állam szolgálatába álltak*, ha felszólításukra a meghatározott idő alatt a szolgálatból ki nem léptek. A hatósági határozat a gyakorlati következményeit tekintve megfelelt ugyan a későbbi megfosztásnak, az két jogintézmény között azonban lényegi különbségek voltak.

5.2. Megfosztás

Az állampolgárság vesztesnek markánsan az aktuál politikai célok szolgálatába állítása első alkalommal a magyar jogban az 1879. évi törvény 1939. évi módosításával¹⁹ állt elő. Itt lép be először az a szabály is, hogy már az ország engedély nélküli elhagyása is állampolgárság vesztesést vonhat maga után.

A belügyminiszter²⁰ megfoszthatta magyar állampolgárságától

- a.) azt a külföldön tartózkodó személyt, akivel szemben a bíróság az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. évi III. törvény alapján az ott szabályozott magatartások miatt (belső felforgató tevékenység, az ellenség támogatása kémkedéssel vagy más módon), bűnösséget megállapító ítéletet hozott,
- b.) aki idegen állam kormányától, bármely más szervétől, vagy külföldi politikai szervezettől – a magyar kormány engedélye nélkül – bármilyen politikai jellegű tisztséget vagy megbízatást elvállalt, vagy valamely külföldi politikai szervezet tagja lett,
- c.) aki az ország területének elhagyására vonatkozó jogszabályok megszegésével vagy kijátszásával külföldre távozott,
- d.) aki bármilyen külföldi politikai jellegű szervezet tevékenységében részt vett,

A megfosztásról hozott határozat hatálya az érintett személy feleségére és kiskorú gyermekeire is kiterjedhetett. A határozat a Budapesti Közlönyben való közzététele napján vált hatályossá.

Ugyanebben az évben újabb megfosztási okokat konstruált a jogalkotó. A belügyminisztérium a magyar állampolgárságától megfoszthatta azt a külföldön tartózkodó személyt, akivel szemben a bíróság fizetési eszközökkel elkövetett visszaélés miatt bűnösséget megállapító határozatot hozott. A fizetési eszközzel

¹⁹ 1939. évi XIII. törvény a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló 1879. évi L. törvénycikk kiegészítéséről és módosításáról

²⁰ A hatáskör jogosultjaként a törvény a minisztériumot jelölte meg, ez későbbi törvényben is előfordult.

való visszaéléseknek számos alakzatát nevesítette három pénzügyi tárgyú törvény,²¹ pl. külföldi fizetőeszközökkel való üzérkedés, magyar korona kiejánlása, a magyar fizetőeszköz nemzetközi értékének rontása koholt vádakkal.

A második világháborút követően újabb és újabb törvények jelentek meg, amelyek kiterjesztették a magyar állampolgárságtól megfosztásra okot (ürügyet) adó törvényi tényállások skáláját. A *külföldön tartózkodó* egyes személyeknek magyar állampolgárságuktól való megfosztása²² lehetséges volt: a belügyminisztérium megfoszthatta magyar állampolgárságától azt a külföldön tartózkodó személyt, aki ellen a demokratikus államrend és a köztársaság büntetőjogi védelméről rendelkező 1946. évi VII. törvényben meghatározott valamely büntett miatt nyomozás volt folyamatban. További feltétel volt, hogy a terhelt a minisztérium felhívására az ennek közlését követő harminc, Európán kívüli tartózkodás esetén hatvan nap alatt Magyarország területére nem tért vissza, és itt magyar hatóságnál nem jelentkezett. A felhívást az érintett személytartózkodási helye szerint illetékes magyar külképviseleti hatóság útján kellett kézbesíteni, és azt a Magyar Közlöny egymásután megjelenő három számában közzé kellett tenni. Ha a terhelt ismeretlen helyen tartózkodott, vagy ha részére a felhívást valamely más okból kézbesíteni nem lehetett, magyar állampolgárságától - a felhívás eredménytelensége esetében - csak a felhívásnak a Magyar Közlönyben való utolsó közzététele napját követő hatvan nap elteltével volt megfosztható. A megfosztásnak a házastársra és a kiskorú gyermekekre való kiterjedésére, illetve a határozat közlésére vonatkozó részletszabályok megegyeztek az első állampolgársági törvényben írtakkal.

A megfosztásról rendelkező szabályok arra is kiterjedtek, hogy a külföldön tartózkodót ne csak magyar állampolgárságuktól, hanem vagyonuktól is megfoszsa²³. Itt belépett a kormány is, mint a megfosztásra hatáskörrel bíró központi államigazgatási szerv. Az állampolgárság veszteshez elég volt annyi, hogy a külföldön tartózkodó személy a kormány felhívására nem tért haza a felhívásnak a Magyar Közlönyben történt utolsó közzétételét követő harminc nap, Európán kívüli tartózkodás esetén hatvan nap alatt. Az Országgyűlés gondot fordított az eljárás körültekintő és cizellált szabályozására. A megfosztás kötelezően együtt járt a teljes vagyonelkobzással és a vagyonelkobzás kiterjedt – visszamenőleges hatállyal – minden olyan megfosztásra, amelyet 1944. december 22-e után mondtak ki.

²¹ 1939. évi XIV. törvény a fizetési eszközökkel, külföldi követelésekkel és vagyontárgyak kivitelével elkövetett visszaélések hatályosabb megtorlásáról, 1922. évi XXVI. törvény a fizetési eszközökkel elkövetett visszaélésekről, 1931. évi XXXII. törvény a külföldi fizetési eszközök és követelések bejelentéséről, valamint a kivitt vagyontárgyak ellenértékének beszolgáltatását biztosító kötbérről

²² 1947. évi X. törvény

²³ 1948. évi XXVI. törvény

Az 1948. évi állampolgársági törvényhatályon kívül helyezte az állampolgárság tárgyában a II. világháborút megelőzően rendelkező normákat. A megfosztásra vonatkozóan a belügyminiszternek és a kormánynak adott felhatalmazást. A belügyminisztert megfoszthatta magyar állampolgárságától azt, aki a kormány engedélye nélkül más ország közszolgálatába lépett. A kormány a belügyminiszter előterjesztésére megfoszthatta magyar állampolgárságától azt, aki külföldi állam kormányától, bármely más szervétől vagy külföldi politikai szervezettől - a magyar kormány engedélye nélkül - bármilyen politikai jellegű tisztséget vagy megbízatást elvállalt, avagy valamely külföldi politikai jellegű szervezetbe tagként belépett vagy annak tevékenységében részt vett, valamint aki az ország területének elhagyására vonatkozó jogszabályok megszegésével vagy kijátszásával külföldre távozott. A kormány határozata az állampolgárságától megfosztott férfi feleségére és kiskorú gyermekére is kiterjedt, ha ezt a határozat kimondta. A magyar állampolgárságától a kormány által megfosztott személy vagyonát el kellett kobozni. Az elkobzásra az 1948. évi XXVI. törvény rendelkezéseit kellett alkalmazni. A megfosztásról szóló határozatokat a Magyar Közlönyben közzé kellett tenni.

Az 1957. évi állampolgársági törvény fenntartotta a megfosztás jogintézményét, azonban a hatáskört a Népköztársaság Elnöki Tanácsához delegálta.²⁴ Megfosztható volt magyar állampolgárságától az, aki *külföldön tartózkodott és súlyosan vétett az állampolgársági hűség ellen*, vagy akit *súlyos bűncselekmény* miatt magyar vagy külföldi bíróság jogerősen elítélt. A megfosztás hatálya nem terjed ki a házastársra és a gyermekekre, kivéve, ha ezek külföldön tartózkodtak, és a határozat erről külön rendelkezett. Az Elnöki Tanács elrendelhetette az állampolgárságától megfosztott személy vagyonának egészben vagy részben való elkobzását is. A megfosztásról szóló határozatot a Magyar Közlönyben közzé kellett tenni, de a döntés a határozat keltének napjával lépett hatályba. Az 1957. évi törvény volt az utolsó jogszabály, amely a megfosztás jogintézményét tartalmazta.

5.3. A távollét

Az 1879. évi L. tv. kihirdetésekor, az a magyar állampolgár, aki a magyar kormány vagy az osztrák-magyar közös miniszterek megbízása nélkül, tíz évig megszakítás nélkül a magyar korona területének határain kívül tartózkodott, elvesztette a magyar állampolgárságát. A távollét idejét attól naptól kellett szá-

²⁴ Az 1957. évi törvény az előző jogfelfogástól eltérően az állampolgárság jogintézményét eljárásjogi-
lag is szorosan a szuverenitás kérdéséhez kötötte. Állampolgárságot „adni és elvenni” ettől kezdve
a magyar jogban közigazgatási szervnek nem tartozhatott a hatáskörébe. Ezekben a kérdésekben
csak a szuverén állam nevében eljáró kollektív államfő, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa dönthetett.
Jelenleg ezek a döntési jogosítványok a köztársasági elnököt illetik meg.

mítani, amely napon az illető a magyar korona területének határát elhagyta anélkül, hogy magyar állampolgárságának fenntartását az illetékes hatóságnak bejelentette volna; vagy ha útlevéllel távozott, amely napon útlevele lejárt. A távollét folytonossága megszakadt, ha magyar állampolgárságának fenntartását az érintett az illetékes hatóságnak bejelentette, vagy újabb útlevelet szerzett, vagy valamely osztrák-magyar konzuli hivataltól tartózkodási jegyet nyer, avagy valamely osztrák-magyar konzuli község anyakönyvébe bejegyezték. Akik a törvény hatályba lépése előtt távoztak el a magyar korona területéről, azoknál a távollét 1880. január 8. napjától számított.

Az 1879. évi L. törvénynek a távollétre vonatkozó szakaszai az 1939. évi módosítással hatályukat veszítették, a módosítás a távollétet a következőképpen szabályozta: az a magyar állampolgár, aki a kormánytól kapott megbízás nélkül tíz évig megszakítás nélkül külföldön tartózkodott, Magyarország területének elhagyásától számított tíz év elteltével elveszítette magyar állampolgárságát. Nem lehetett a tízévi távollét megszakításának tekinteni a Magyarország területére visszatérést, ha ez esetenként a három hónapi időtartamot nem haladta meg. A tízévi határidőt a megbízás megszűnésétől kellett számítani annak a személynek az esetében, aki az ország területét a kormánytól kapott megbízatással hagyta el, azonban ennek a megszűnése után nem tért vissza Magyarországra. Nem veszítette el magyar állampolgárságát az, aki tíz év eltelté előtt a belügyminiszternél vagy a lakóhelye - ennek hiányában tartózkodási helye - szerint illetékes magyar külképviseleti hatóságnál bejelentette magyar állampolgársága fenntartására irányuló szándékát, és magyar állampolgárságának fenntartásához a belügyminiszter hozzájárul. A hozzájárulást megadottnak kellett tekinteni, ha a belügyminiszter a hozzájárulás kérdésében a bejelentés megtételétől számított hat hónap alatt nem nyilatkozott.

A törvényrészletekbe menő szabályozást tartalmazott azoknak az élethelyzeteknek a kezelésére, amikor az állampolgárság-vesztés olyan személynél merült fel, aki a törvény hatályba lépése előtt már külföldön tartózkodott. A magyar állampolgárság megszűnése kiterjedt a távollévő férfinak vele élő feleségére és vele lévő, atyai hatalom alatt álló kiskorú gyermekeire.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1956-ban hozott határozata²⁵ alapján, a távollét idejébe a háborús időszakot nem lehet beszámítani. A háború kezdetének napját 1939. szeptember 1-jében – a lengyelországi német támadás napja, a legelterjedtebb álláspont szerint a háború kitörését e naptól

²⁵ Az Elnöki Tanács 1956. évi 11. számú határozata az állampolgárságra vonatkozó jogszabályok egyes rendelkezéseinek helyes és egyöntetű alkalmazásáról

²⁶ 1947. évi XVIII. törvény a Párizsban 1947. évi február hó 10 napján kelt békeszerződés beikelyezése tárgyában, valamint a 11.800/1947. Korm. számú rendelet a párisi békeszerződés életbelépéséről.

kell számítani -, utolsó napját 1947. szeptember 15-ében határozták meg, ezen a napon lépett hatályba a párizsi békeszerződés.²⁶ Az 1948. évi állampolgársági törvény, amely már nem tartalmazott a távolléten alapuló állampolgárság vesztesét, 1949. február 1-jén lépett hatályba. A távollét számítása szempontjából elveszett az 1947. szeptember 15. - 1949. február 1. közötti idő is, mert csak a megszakítatlan tíz év vehető figyelembe a távollét szempontjából. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy annak, akinek az állampolgárság-vesztését távollét jogcímén kell kimondani, legkésőbb az 1929. szeptember 1-je előtt el kellett Magyarországot hagynia. A távollét, mint az állampolgárság megszűnésének jogcíme a további állampolgársági törvényekben sem szerepelt.

5.4. Idegen állampolgárság megszerzése

A magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló 1879: L. törvénycikk kiegészítéséről és módosításáról szóló 1939. évi XIII. törvénycikk a hatályba lépése napjával, 1939. szeptember 1-jével állampolgárság veszteségi jogcímként nevesítette a külföldi állampolgárság megszerzését. Megszűnt a magyar állampolgársága annak, aki honosítás útján külföldi állampolgárságot szerzett. A rendelkezés azokra is kiterjedt, akik a külföldi állampolgárságot honosítás útján a módosító törvény hatályba lépésének napja előtt szereztek meg, ekkor a magyar állampolgárság 1939. szeptember 1-jén szűnt meg. A vesztes a honosítás útján külföldi állampolgárságot szerzett személy feleségére és gyermekeire is vonatkozott, ha a honosító állam jogszabályai szerint a honosítás rájuk kiterjedt.

5.5. Törvényesítés

Az 1879. évi törvény alapján elvesztette magyar állampolgárságát azon gyermek, aki külföldi honosságú természetes apja hazájának törvényei értelmében törvényesítettek, kivéve, ha a gyermek a törvényesítéssel nem nyerte el az apja állampolgárságát, és törvényesítés után is a magyar korona országai területén lakott.

1948. évi törvény a családi jogállás rendezés valamennyi jogcíméhez állampolgárság veszteséget társított. Elvesztette magyar állampolgárságát az a magyar anyától házasságon kívül született gyermek, akit kegyelemmel törvényesítettek, vagy szüleinek utólagos házassághozjárása, apai elismerés vagy az apaság bírói megállapítása alapján szerezte meg apjának külföldi állampolgárságát. A rendelkezés hatálya nem terjed ki arra a nagykorú gyermekre, akinek állandó lakóhelye a kegyelemmel törvényesítésnek vagy az utólagos házassághozjárásnak, illetőleg az apai elismerésnek vagy az apaságot megállapító bírói ítélet jogerőre emelkedésének időpontjában Magyarországon volt.

Az 1957. évi törvény már nem tett különbséget a magyar állampolgárságú anya vagy apa között az állampolgárság leszármazással történő megszerzése szempontjából. A gyermek a magyar állampolgárságot születésével megszerezte, akár anyja, akár apja volt magyar állampolgár. Ettől fogva lényegtelennek vált a házasságban vagy házasságon kívül születés, ugyanis a gyermek a magyar anyától örökölt állampolgárságát családi jogállás rendezése - azaz külföldi férfi apaságának megállapítása – esetén sem veszítette el.

Az Ápt. azonosan rendelkezik a vegyes állampolgárságú szülők gyermekének állampolgársági státusáról.

5.6. A házasságkötés

Az 1879. évi törvény alapján elvesztette magyar állampolgárságát az a nő, aki nem magyar állampolgárra kötött házasságot. Ha a házasságot az illetékes bíróság érvénytelennek nyilvánította, a külföldi férfival házasságra lépett nő visszanyerte magyar állampolgárságát.

Az 1948. évi törvény fenntartotta az első törvény szabályait, azonban az állampolgárság elvesztésével kapcsolatban is kimondta, hogy a nő nem veszítette el a magyar állampolgárságát, ha a házasságkötéssel – a másik állam törvényeire tekintettel – férje állampolgárságát nem szerezte meg. A törvény hatályát visszamenőlegesen kiterjesztették arra a nőre is, aki nem magyar állampolgárral a törvény hatálybalépése, azaz 1949. február 1-je előtt kötött házasságot. Az a nő, aki magyar állampolgárságát házasságkötés következtében elvesztette, visszaszerezte azt, ha házasságát bírói határozat érvénytelennek nyilvánította, feltéve, hogy az ítélet a magyar jog szabályai szerint hatályos volt. A magyar állampolgárság visszaszerzése a bírói határozat jogerőre emelkedésének napján következett be. Az a külföldi állampolgárnő, aki házasságkötés által szerzett magyar állampolgárságot, ezt elvesztette, ha házasságát a magyar jog szerint hatályos bírói határozat érvénytelennek nyilvánította. Az állampolgárság elvesztése ebben az esetben is a bírói határozat jogerőre emelkedésének napján következett be. Megtartható volt azonban a magyar állampolgársága annak a nőnek, aki a bírói határozat jogerőre emelkedésének napjától számított egy év alatt erre irányuló kívánságát a belügyminiszterhez intézett nyilatkozatával bejelentette.

5.7. A nem-állampolgársági nemzetközi szerződések

Az első világháborút Magyarország számára lezáró, 1920. június 4. napján *Trianonban kötött békeszerződés* állampolgársági rendelkezései alapján veszítette el a magyar állampolgárságát a Magyarországtól elcsatolt területek lakossága. A

nemzetközi szerződést kihirdető törvény²⁷ a békeszerződés életbe lépésével azonos napon, 1921. július 26-án lépett hatályba. A szerződés joghatásai ezen a napon álltak be, az opciós határidő is ekkor kezdődött. A békeszerződés értelmében a Magyarországtól elcsatolt területek lakossága, az illetősége alapján a békeszerződés hatályba lépésének napján, vagyis abban az időpontban, amikor az egyik állam váltotta a másikat a terület feletti szuverenitásban – honosítási eljárás vagy hatósági intézkedés nélkül – elveszítette a magyar állampolgárságát. A békeszerződés értelmében azok a személyek, akiknek illetősége olyan területen volt, amely azelőtt az Osztrák-Magyar Monarchia területeihez tartozott, a magyar állampolgárság „kizárásával” annak az utódállamnak az állampolgárságát szerezték meg, amely az említett területen a trianoni szerződés alapján, az állami főhatalmat gyakorolta. A Magyarország megmaradt területén illetőséggel rendelkező személyek, lakóhelyükre tekintet nélkül, magyar állampolgárok maradtak. A Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz, vagy a Cseh-Szlovák Köztársasághoz csatolt területeken 1910. január 1-je után illetőséget szerzett személyek abban az esetben szerezték meg a szerb-horvát-szlovén vagy a cseh-szlovák állampolgárságot, ha erre az utódállamtól engedélyt kaptak: az egyének az utódállamok kormányához kérvényt intéztek, és az kedvező elbírálásban részesült. Aki az említett engedélyt nem kérte, vagy akitől azt megtagadták, annak az államnak állampolgárságát szerezte meg, amely az állami főhatalmat azon a területen gyakorolta, ahol az érintettek azelőtt az illetőségi helye volt.

Azoknak a 18 évesnél idősebb személyeknek, akik magyar állampolgárságukat a trianoni szerződés következtében elveszítették, és jogérvényesen új állampolgárságot szereztek, jogukban állt a szerződés életbelépésétől számított egy évi időtartamon belül annak az államnak állampolgárságát igényelni, amelyben illetőségük volt, mielőtt illetőségüket az átcsatolt területen megszerezték. A jogintézményt opcióként nevesítette a nemzetközi szerződés. A férj opciója maga után vonta a feleségét és a szülőké a 18 évesnél fiatalabb gyermekét. Az optánsok kötelesek voltak az ezt követő tizenkét hónapon belül abba az államba áttenni lakóhelyüket, amelynek állampolgárságát választották. A szerződés által biztosított opció – két lehetőség közötti választás – természetéhez hozzátartozik, hogy a magyar állampolgárság választása nemcsak a lakóhely elhagyásával, hanem teljes vagyonszerzéssel járt együtt az utódállamok belső jogszabályai értelmében. Az opció abban a vonatkozásban is illúzió volt,

²⁷ 1921. évi XXXIII. törvénycikk az Észak-Amerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovák országgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről

hogy az egyharmadára csökkent ország nem tudta méltóan befogadni az optálni szándékozókat.

A trianoni szerződés a „fajra és nyelvre” azonos személyek együtt tartását annyira igyekezett elérni, hogy a volt Osztrák-Magyar Monarchiához tartozó valamennyi területen illetőségi hellyel bíró személyek számára megnyitotta az optálás lehetőségét azzal, hogy minden ilyen személynek joga volt a szerződés hatályba lépését követő hat hónapon belül a vele azonos fajú emberek által többségében lakott ország javára optálni.

Az 1945. január 20-án Moszkvában megkötött és még azon a napon hatályba lépett *fegyverszüneti egyezmény* hatályon kívül helyezte a bécsi döntőbíróság határozatait. A kárpátaljai és a délvidéki területek visszacsatolásáról szóló belső jogszabályok hatályukat veszítették.²⁸ Ez azzal a következménnyel járt, hogy Magyarország az 1938-1941 között visszakapott területeit ismét elveszítette, e területeknek a lakossága pedig 1945. január 20-án automatikusan megszűnt magyar állampolgár lenni.

Az 1947. szeptember 15.-én hatályba lépett *párizsi békeszerződés* a trianoni területekhez képest, további három településnek Magyarországtól való elcsatolását, és Csehszlovákiához való hozzákapcsolását rendelte el.²⁹ Az elcsatolt falvak lakosainak állampolgárságára a magyar-csehszlovák lakosságcsere egyezményt kellett alkalmazni, ami azt jelentette, hogy a három község lakossága az átcsatolással a magyar állampolgárságát elveszítette, csehszlovák állampolgárságot azonban nem szerzett – azaz hontalanná vált –, kivéve azokat a személyeket, akik számára mérlegelés alapján a hatóságok megengedték a csehszlovák állampolgárrá válást.

Az 1946-ban megkötött magyar-csehszlovák, valamint az 1949. évi magyar-román *lakosságcsere egyezményeknek* a jogalanyok – emberek – akaratától független hatása az állampolgárság változásokra a szerzési jogcímeik között olvasható. A magyar-csehszlovák egyezmény alapján magyar állampolgárrá váltak száma nagyobb volt, mint megfordítva, ugyanis a csehszlovák hatóságok nagyobb számú magyart köteleztek az ország elhagyására, mint amennyi szlovák származású magyar állampolgár jelentette be az igényét a Csehszlovákiába való áttelepülésre. A magyar-román egyezmény alapján Magyarország hasonlíthatatlanul nagyobb számban veszítette el az állampolgárait, amit az egyezményben beiktatott két határidő garantált a román állam javára.

A világháborút követően a szövetséges nagyhatalmak az 1945. július 17.-től augusztus 2-ig Potsdamban tartott konferencián állapodtak meg a Német-

²⁸ 526/1945. M.E. rendelet következtében

²⁹ A három falu – Oroszvár, Horvátjár és Dunacsúny – lakossága „fajra és nyelvre” magyar volt, hasonlóan az elcsatolt többi csallóközi település lakosságához.

országra vonatkozó rendezés kérdéseiről, így többek között a kelet-európai országok *német nemzetiségű lakosainak Németországba való áttelepítéséről*. A konferencia záróközleménye írta elő a magyarországi németek áttelepítését, de belső jogszabályok rendelkeztek az áttelepítettek magyar állampolgárságának megszűnéséről.³⁰ Az ország területének elhagyásával az áttelepítettek elvesztették magyar állampolgárságukat. Állampolgárság-vesztési jogcím volt, ha az áttelepülésre kötelezett kivonta magát e kötelezettsége alól. Ezt a kötelezettséget csak a 84/1950. (III. 25.) Korm. rendelet szüntette meg, és egyben helyreállította azoknak a magyar állampolgárságát, akik a rendelet hatályba lépéséig kivonták magukat az előzőleg hatályban volt jogszabályok rendelkezései alól.

A korabeli viszonyok ismeretéhez hozzátartozik, hogy a területváltozások, a különböző – önként vállalt, vagy a körülmények által kényszerítve megkötött – nemzetközi egyezmények az állampolgárság területén olyan kaotikus helyzetet teremtettek, amelyek miatt emberek tömegeinek az állampolgárságát nem lehetett elbírálni. A terület rendezésekkel érintett államokban nagy számban éltek kétes vagy vitás állampolgárságú lakosok. A Magyarországon lakó, kétes státusú személyek helyzetét az 1948-ban megalkotott állampolgársági törvény – sommásan fogalmazva – úgy rendezte, hogy gyakorlatilag magyar állampolgárnak ismerte el azokat, akiknek a lakóhelye mind 1948. január 1-jén, mind a törvény hatályba lépésének napján, 1949. február 1-jén Magyarországon volt.

5.8. A kettős állampolgárság elleni egyezmények

Magyarország a volt szocialista államokkal bilaterális egyezményeket kötött a kettős állampolgárság keletkezésének megakadályozása, és eseteinek megszüntetése céljából.³¹ Az egyezményekkel érintett személyi kört azok képezték, akik

³⁰ A Magyar Köztársaság kormányának 12.200/1945. Korm. számú rendelete a magyarországi német lakosság Németországba áttelepítéséről szóló 12.300/1945. M. E. számú rendelet, valamint az ezzel kapcsolatos egyébrendeletek módosítása, kiegészítése és összefoglalása. Mint a jogszabály címéből látható megelőzőleg több norma is született az áttelepítésekről – 7.970/1946. M.E. rendelet, 10.515/1947. Korm. rendelet – amelyeknek szabályait a 12.200/1945. Korm. számú rendelet foglalta össze, a megelőző normák egyidejű hatályon kívül helyezésével.

³¹ 1958. évi 2. tvr. a Magyar Népköztársaság és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége között a kettős állampolgárságú személyek állampolgárságának rendezéséről Budapesten, 1957. augusztus 24.-én aláírt egyezmény kihirdetéséről. Hatályban volt 1958. január 15.-étől 1991. december 21.-ig. 1970. július 8.-tól kellett alkalmazni a két állam kormánya által kötött egyezményt: 1963. évi 21. számú tvr. a Magyar Népköztársaság Kormánya és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Kormánya között a kettős állampolgárság eseteinek kiküszöbölése tárgyában Moszkvában, 1963. január 21.-én létrejött egyezmény kihirdetéséről, amely egyezmény 1991. december 21.-én szintén hatályát veszítette. 1959. évi 27. tvr. a Magyar Népköztársaság és a Bolgár Népköztársaság között a kettős állampolgárságú személyek állampolgárságának rendezéséről Szófiában, 1958. június 27.-én aláírt egyezmény kihirdetéséről. Hatályban volt 1959. július 2.-tól

vegyes házasságokból születtek, és mindkét szülőjük állampolgárságával rendelkeztek. Ide tartoztak azok is, akik az érintett államok belső jogszabályainak rendelkezése folytán, megőrizték kettős állampolgárságukat, megszerezték a másik állam állampolgárságát a nemzetközi szerződések rendelkezései ellenére is.

Az említett egyezmények a hatályba lépésükkor kettős állampolgársággal rendelkező személyeket kötelezték arra, hogy meghatározott időn belül nyilatkozzanak valamelyik állampolgárságuk fenntartásáról. Aki ezt nem tette meg, lakóhelyének állampolgárságát tartotta meg, és a másik állampolgárságát egyidejűleg elveszítette. A személyi kör másik részét az adott egyezmény hatályba lépését követően kettős állampolgárként született gyermekek jelentették. A nyilatkozatot tevők ebben az esetben a gyermek törvényes képviselői voltak. Az a gyermek, akinek az állampolgárságára vonatkozóan nem nyilatkoztak, másik állampolgárságának egyidejű elvesztése mellett annak az államnak az állampolgárságát szerezte meg, amelynek a területén a lakóhelye volt.

Ezek a rendelkezések teljes körűen megszüntették a hatályba lépésükig keletkezett kettős állampolgárságokat, illetve elejét vették az egyezmények hatályba lépését követően keletkezett kettős állampolgárságok fenntartásának. Ez utóbbival kapcsolatban azonban meg kell jegyezni, hogy bizonyos családi jogállás változások előidézhatték a kettős állampolgárság fennmaradását a szerződő államok relációjában is. Ha ilyen eset előfordult, az érintett személyre az állampolgársági jog általános elveit kellett alkalmazni.

5.9. Visszavonás

Az Ápt. alapján állampolgársága visszavonható attól a személytől, aki magyar állampolgárságát a *jogszabályok megszegésével*, így különösen valótlan adatok közlésével, illetve adatok vagy tények elhallgatásával a hatóságot félrevezetve szerez-

1991. december 10.-ig. 1961. évi 6. tvr. a Magyar Népköztársaság és a Csehszlovákia Szocialista Köztársaság között a kettős állampolgárságú személyek állampolgárságának rendezéséről Prágában 1960. november 4.-én aláírt egyezmény kihirdetéséről. Hatályban volt 1961. március 19.-től 1992. december 31.-ig. 1962. évi 4. tvr. a Magyar Népköztársaság és a Lengyel Népköztársaság között a kettős állampolgárságú személyek állampolgárságának rendezéséről Budapesten 1961. július 5.-én aláírt egyezmény kihirdetéséről. Hatályban volt 1962. február 3.-tól 1993. január 12.-ig 1970. évi 17. tvr. a Magyar Népköztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság között a kettős állampolgársággal kapcsolatos kérdések rendezéséről Budapesten, 1969. december 17.-én aláírt szerződés kihirdetéséről. Hatályban volt 1970. július 8.-tól 1990. október 3.-ig. 1978. évi 5. tvr. a Magyar Népköztársaság és a Mongol Népköztársaság között a kettős a kettős állampolgárság kérdéseinek rendezéséről Ulanbatorban, az 1977. augusztus hó 15. napján aláírt egyezmény megkötéséről. Hatályban volt 1978. február 25.-től 1994. február 26.-ig. 1980. évi 2. tvr. a Magyar Népköztársaság és a Román Szocialista Köztársaság között a kettős állampolgárság eseteinek megoldásáról és megelőzéséről Bukarestben, az 1979. évi június hó 13. napján aláírt egyezmény kihirdetéséről. Hatályban volt 1980. február 10.-től 1990. február 10.-ig.

te meg. Nincs helye a visszavonásnak a magyar állampolgárság megszerzésétől számított tíz év elteltével.

Az állampolgárság visszavonására okot adó tény fennállását az állampolgársági ügyekben eljáró szerv határozattal állapítja meg. A határozat felülvizsgálata a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróságtól kérhető. A magyar állampolgárság visszavonással történő megszüntetéséről — a miniszter előterjesztése alapján — a köztársasági elnök dönt. A magyar állampolgárság visszavonásáról szóló határozatot a Magyar Közlönyben közzé kell tenni. A magyar állampolgárság a határozat közzététele napján szűnik meg.

6. A magyar állampolgárság fennállásának igazolása, az állampolgárság megállapítási eljárás

A magyar állampolgárság érvényes magyar személyazonosító igazolvánnyal, érvényes magyar útlevéllel, érvényes állampolgársági bizonyítvánnyal, és az ellenkező bizonyításig, honosítási okirattal igazolható. Ha a magyar állampolgár számára a felsorolt okmányok nem állnak rendelkezésre, magyar állampolgárságát az ellenkező bizonyításig és az érvényességi idő lejártát követő egy évig az érvényesség időtartamának lejártja miatt érvénytelen magyar útlevéllel igazolhatja. A személyi adat- és lakcímnnyilvántartás igazolja az abban szereplő személyek magyar állampolgárságát, tehát a nyilvántartásban már felvett személyek állampolgársága külön vizsgálatot nem igényel. A jogalkotó fokozatosan jutott el a hatályos szabályozásig az állampolgárság fennállását igazoló okmányok körének meghatározásánál, amelynek praktikus alapját az elektronikusan vezetett személyállapot nyilvántartások kifejlesztése teremtette meg.

A kibocsátott állampolgársági bizonyítványoknak a megállapítási ügyek számához viszonyított magas aránya arra utal, hogy az ügytípus nagyobb részét azok az esetek képezik, amikor a státus vizsgálatát valamely hatóság kéri, mivel az állampolgárság meglétének előzetes elbírálása feltételét képezi a saját döntése meghozatalának. Ilyen eljárások tipikusan az útlevél kiadása, a hazai anyakönyvezés, a külföldi állampolgárnak magyar állampolgárral való házasságkötése, a hagyatéki eljárások, ingatlanszerzési ügyek. Ha valamely hatósági eljárásban felmerül, hogy az ügyfél magyar állampolgársággal (is) rendelkezik, a hatóság hivatalból indítja meg az állampolgársági vizsgálatot, mivel ettől függ az érintett hazai joga.³²

³² „Az igazságszolgáltatási, a bűnüldöző, az idegenrendészeti, a nemzetbiztonsági, a katonai igazgatási szervek, a jegyző (főjegyző), a közjegyző, valamint a konzuli és külföldi hatóság, továbbá más hatóság, illetve állami szerv megkeresésére az állampolgársági ügyekben eljáró szerv megállapítja az ügyfél magyar állampolgárságának fennállását, megszűnését vagy azt, hogy az ügyfél nem magyar állampolgár.” Ápt. 12. §

Az állampolgársági bizonyítvány kiadására irányuló eljárásokban a kérelmező jellemzően tudja, hogy magyar állampolgár, a bizonyítványt valamilyen adat igazolása érdekében, más államokban való felhasználás céljából igényli. Oka lehet a magyar állampolgársághoz való érzelmi kötődés is, amikor a kérelmező már nem tudja, nem is akarja felhasználni a kapott okiratot, de fontos számára dokumentálni, hogy származási országa az állampolgárának elismeri.

A tapasztalatok szerint állampolgársági bizonyítvány iránti kérelmet a következő okok miatt nyújtanak be:

- a.) külföldi oktatási intézmény az állampolgárság igazolását kéri ösztöndíj, tandíjkedvezmény megállapításához (pl. USA-ban, Olaszországban, Svájcban, Ausztriában, Németországban végzett tanulmányok esetén),
- b.) egyes magasabb vezetői beosztások, szenzitív munkakörök elnyerésének feltétele a nemleges állampolgársági bizonyítvány bemutatása (pl. Izrael; Ukrajna, illetve Oroszország a szovjet időkben Magyarországon szovjet állampolgároktól születettektől, illetve leszármazottaitól),
- c.) cégalapításhoz, egyszerű munkavállalóként való elhelyezkedéshez (Ausztriában, Németországban),
- d.) katonai szolgálat elkerüléséhez (Szerbiában, Ukrajnában),
- e.) a külföldi állampolgárságú férj állampolgárságának megszerzése céljából, a másik állam hatóságához benyújtott állampolgársági kérelemhez, ha annak az államnak a törvényei szerint az állampolgárság igazolására a magyar útlevelel nem elegendő (pl. Törökországban),
- f.) nemleges állampolgársági bizonyítvány annak igazolására, hogy a másik állam által honosított volt magyar állampolgár nem kérte a magyar állampolgársági kötelékbe a visszahonosítását, így a külföldi állampolgársága nem vonható vissza azon az alapon, hogy az állandó lakóhelyét Magyarországra tette át (pl. honosított német állampolgárok),
- g.) kárpótlási kérelem benyújtásához annak igazolása, hogy az elhalálozott felmenő a halál időpontjában, vagy 1940 után magyar állampolgár volt/nem volt magyar állampolgár (szerbiai kárpótlások),
- h.) gazdasági okokból (pl. uniós tagállamban ingatlanvásárláshoz, visszatérően fizetendő vízumdíjak elkerülése céljából),
- i.) munkavállalás céljából, valamely állás betöltéséhez (Nagy-Britanniában regisztrált magyar állampolgárok; USA-ban, Ausztráliában, Új-Zélandon élő kettős állampolgárok),
- j.) érzelmi okokból, főleg idősebb korban.

Az állampolgársági bizonyítvány iránti kérelmek benyújtásának okait 2013. óta csak véletlenszerűen lehet megismerni, ha az ügyfél – pl. azért, hogy sűrűsége az okirat kiállítását – megnevezi azt az okot, ami miatt a bizonyítványra

mielőbb szüksége van. A magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény végrehajtásáról szóló 125/1993. (IX. 22) Korm. rendelet (a továbbiakban. Ápt. vhr.) 5.számú mellékletében szereplő formanyomtatvány eredetileg tartalmazta azt a kérdést, hogy „Milyen célból kéri az állampolgárság igazolását?....Mely hatóságnál kívánja felhasználni a bizonyítványt?.....” Az Ápt.vhr.-t 2013. június 25-től módosította a 220/2013. (VI. 24.) Korm. rendelet, az új formanyomtatványon már nem szerepel ez a kérdés. Ezért az állampolgársági szervnek már nincsenek standard adatai a bizonyítvány igénylésének okairól.

Az állampolgárság megállapítási ügyek számának alakulásáról, ezen belül a kiadott állampolgársági bizonyítványok számáról a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal honlapja az 1.sz.táblázatban szereplő adatokat tartalmazza:³³

1.táblázat: Állampolgárság megállapítása és igazolása

Év	Állampolgárság megállapítási ügyek száma összesen		Állampolgársági bizonyítványok száma	
	ügy	fő	ügy	fő
2014	4027	6131	517	707
2013	5445	7552	539	781
2012	6064	8091	636	1000
2011	5519	7165	1268	2212
2010	n.a.	6782	n.a.	2286
2009	5047	5047*	771	771*
2008	4958	n.a.	308	n.a.
2007	4276	n.a.	338	n.a.
2006	4121	n.a.	476	n.a.
2005	5482	n.a.	n.a.	n.a.

Azt gondolhatnánk, hogy az állampolgárság megállapítási ügyek számának 2010-től megfigyelhető kisebb mértékű növekedése az egyszerűsített honosítási kérelmet benyújtó, látens magyar állampolgárok kérelmeivel függ össze. Ám az ügyek, illetve kérelmezők száma sokkal inkább az útlevél törvény végrehajtási rendeletének módosítása folytán emelkedett. A módosítás feljogosította a konzulokat biometrikus útlevél kiadására, ami megnövelte a külföldön élő magyarok kedvét a magyar úti okmány kiváltása iránt. Mivel némelyikük már évek, évtizedek óta nem rendelkezett a magyar állampolgárságát tanúsító

³³ A táblázatban *-gal megjelölt rovat esetében a honlap azonos adatokat közöl a 2009-2010. évi statisztikában, amely a kérelmezők számának alakulásáról szól, illetve a 2005-2009 évi statisztikai táblázatban, amely a benyújtott kérelmek számát mutatja. Az n.a. rövidítés jelentése: nincs adat.

igazolvánnyal, az útlevíkérelmek teljesítést megelőző állampolgárság megállapítási ügyek száma is több lett.³⁴ A táblázatban ezért szerepel külön a kiadott állampolgársági bizonyítványok száma.

Az állampolgárság megállapítási ügyekben a hatóság a következőket vizsgálja:

- a.) a kérelmező magyar állampolgárként született-e; visszafejthető-e a lezármazási lánc „sértetlenül” legalább egy magyar felmenőig;
- b.) a kérelmező vagy felmenője elveszítette-e élete során a magyar állampolgárságát, akár ipso iure, akár a saját kérelmére,
- c.) megszűnt magyar állampolgárságát visszaszerezte-e a törvény erejénél fogva, vagy a saját akarat elhatározásából az, aki az állampolgársága megállapítását kéri, vagy akinek egy hatóság az állampolgársági vizsgálatát kezdeményezte

Az ismertetett eljárás eredményeként, az állampolgársági bizonyítvány gyakorlatilag háromféle tartalommal adható ki. A bizonyítványban szereplő személy: a.) magyar állampolgár, b.) nem magyar állampolgár, c.) magyar állampolgár volt, de ezt a státusát elveszítette. A valamikor fennálló magyar állampolgárságra vonatkozó időhatárok és egyéb adatok az ügyfél kérelmére igazolhatók.

Függelék

Jogesetek

1. Sandra Kogut Párizsban élő, a magyar nyelvet nem beszélő brazil állampolgár magyar állampolgárságának megállapítása iránt kérelmet nyújtott be, egyben magyar útlevelet igényelt. Magyar állampolgárságának igazolására nagyapja, Lajta Náthán részére az 1900-as évek elején kiadott magyar útleví fénymásolt első oldalát csatolta be. (A felvétel szerepelt az esetről készített filmben.) Kérelmében közölte, hogy nagyapja valamikor a 19. század végén született, majd a 20. század elején vándorolt ki Brazíliába, születési és egyéb személyes adatait azonban igazolni nem tudta. Az állampolgársági szerv megkeresése alapján a brazil hatóságok közölték, hogy Lajta Náthán személyére vonatkozóan nincsenek adataik, tekintettel a korabeli bevándorlási állapotokra. A múlt század elején kiadott magyar útlevelek iratállományára selejtezésre került, így a nem selejtezhető magyar személyállapot

³⁴ A külföldre utazásról szóló 1998. évi XII. törvény végrehajtására kiadott 101/1998. (V. 22.) Korm. rendelet 13/A. § (2) bekezdését 2010. szeptember 1-jétől módosító 98/2010. (IV. 2.) Korm. rendelet a konzuli tisztviselőt felhatalmazta útleví kiadása iránti elektronikus kérelem kiállítására.

nyilvántartások iratanyagára lehetett csak támaszkodni. Az állampolgársági vizsgálatot végzők a magyar névállomány ismeretében, a száz évvel korábban hatályban volt névváltoztatási szabályokra figyelemmel, abból indultak ki, hogy Lajta Náthán minden valószínűség szerint zsidó származású személy volt, aki a családi nevét egy L. betűvel kezdődő, a zsidó származásúak által szokásosan viselt névből magyarosíttatta a 20. század fordulóján. A névváltoztatási iratanyag, az anyakönyvi és más nyilvántartások alapján, a társszervek közreműködésével Lajta Náthán személye azonosítható volt. Bécsben az izraelita vallás szerint kötött házasságát érvényesnek kellett elismerni, mivel a házasság az Ausztriában 1938-ban bevezetett állami házasságkötés kötelezővé tétele előtt jött létre. A házasságban született gyermekek apjuk állampolgárságát követték, a leszármazási lánc megállapítható, így Sandra Kogut részére a magyar útlevelet kiadták. Sandra Kogut „2001 Un passeport Hongrois” címmel rövidfilmet készített, amelyet a Budapesti Francia Intézetben vetítettek. A film készítőjének kommunikációja alapján a közigazgatási hatóságok eljárásának lassúságát kifogásolva a sajtó úgy jellemezte az esetet, hogy Sandra Kogut hosszú idő óta „tévelyeg a globális bürokrácia aktatologatói között”.

2. Az 1948. évi kommunista hatalomátvételt követően I.Gy.T. Venezuelába emigrált, amelynek később az állampolgárságát megszerezte. Nagybirtokos családjától a vagyont elvették, szüleit egy alföldi faluba kitelepítették. Emigrálása miatt a 372/1949. évi MT. határozat I.Gy.T.-t mind a magyar állampolgárságától, mind vagyonától megfosztotta. A rendszerváltozást követően, I.Gy.T. kérte magyar állampolgársága fennállásának elismerését arra való hivatkozással, hogy a magyar állampolgárságtól megfosztó határozatok hatályának megszűnéséről szóló 1990. évi. XXVII. törvény (Tv.1.) 1. §-a alapján magyar állampolgársága ipso iure helyreállt. Ugyanezen törvény 2. §-a, mely szerint az állampolgárság helyreállítása az érintett nyilatkozatával perfektuálódik, alkotmányellenesen tartalmazza azt a kitétel, hogy a magyar állampolgársági státus a nyilatkozat napjával áll vissza. A megfosztó határozat hatálytalansága folytán az eredeti állapot visszaállítása csak a megfosztással azonos időpontban következhet be. Hivatkozott arra, hogy a venezuelai állampolgársági törvény alapján elveszítené szerzett állampolgárságát, ha a magyar állampolgárságot a saját akarat-elhatározásából, nem pedig ex lege szerezne vissza. Az állampolgársági szerv megállapította, hogy I.Gy.T. nem magyar állampolgár, mivel állampolgársága a hivatkozott törvény alapján nem állt helyre. I.GY.T. ezt követően utólagos normakontrollra irányuló indítványt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz. Indítványában támadta a magyar állampolgárságtól megfosztó határozatok hatályának megszűnéséről

szóló 1990. évi XXVII. törvény módosítása tárgyában megalkotott 1990. évi XXXII. törvényt (Tv.2.), mivel az diszkriminálta az élöket és leszármazottait, amikor az idők folyamán elhunytak a halálukkal visszamenőleges hatálylallyal, és ennek alapján utódaik a születésükkel ipso iure váltak magyar állampolgárokká. A beadvány tartalmazta az 1993. október 1.-jén hatályba lépett Ápt. fentiekben hivatkozott törvényeket hatályon kívül helyező rendelkezései, az új szabályozás megsemmisítésére irányuló indítványt is. Az Alkotmánybíróság az Ápt. szakaszainak megsemmisítésére vonatkozó indítványt elutasította, megállapítása szerint az Ápt.-nek a megfosztottak állampolgárságának nyilatkozattal történő visszaszerzéséről szóló rendelkezése nem ütközik az Alkotmány rendelkezéseibe. A Tv.1. és Tv.2. alkotmányellenességének megállapításával kapcsolatos indítványt visszautasította, figyelemmel arra, hogy az Alkotmánybíróság a jogszabályi rendelkezések alkotmányellenességének utólagos vizsgálatára irányuló eljárásban a már hatályban nem lévő törvényi szabályok alkotmányellenességét csak kivételes esetben tehette volna vizsgálat tárgyává, az 1990-ben megalkotott törvények pedig az alkotmánybírósági eljárás idején már nem voltak hatályban. Mindazon által a testület a Tv.1.-nek az 1. és 2. §-áról megállapította, hogy kétségtelen azoknak a „nem túl szerencsés megfogalmazása”. I.Gy.T. magyar állampolgárságát nyilatkozattal szerezte vissza.

3. X.Y. magyar állampolgár pécsi lakos a II. világháború alatt házasságot kötött egy bolgár állampolgár katonatiszttel. A feleség az akkor hatályban volt 1879. évi L. törvény alapján magyar állampolgárságát a házasságkötéssel elveszítette, és megszerezte férje állampolgárságát, miután a másik állam törvénye is így rendelkezett. A házassági alapbejegyzésben a feleség magyar állampolgárként szerepelt, és olyan utólagos bejegyzés sem került be az anyakönyvi nyilvántartásba, mely szerint a feleség bolgár állampolgárrá vált volna, ily módon a felek részére kiállított anyakönyvi kivonat sem tartalmazhatott külföldi állampolgárságra utaló adatot. A férj egy idő múlva elhagyta Magyarországot, és az Egyesült Államokban telepedett le. A házasságban egy gyermek született, aki - lévén, hogy a születésekor mindkét szülője külföldi állampolgár volt – a magyar állampolgárságot a ius sanguinis alapján nem szerezte meg, ugyanakkor a magyar hatóságok egész életében magyar állampolgárként tartották nyilván. A gyermek nemzettudata, kulturális identitása, anyanyelve magyar volt, külföldi állampolgárságáról nem tudott. 14 éves korában megkapta első személyi igazolványát, amely igazolta magyar állampolgárságát. Jogi egyetemet végzett, később bírónak nevezték ki. Az apa nem tartott kapcsolatot a családjával, végrendeletében azonban a vagyont gyermekére hagyta. Az amerikai közjegyző a hagyatéki eljárásban alkal-

mazandó jog megállapításával összefüggésben állampolgársági bizonyítvány kiküldését kérte. A bizonyítvány kiadását megelőzően átvizsgált anyakönyvi alapiratokból derült ki, hogy kérelmező tényszerűen nem magyar állampolgár, soha nem is volt az, részére csak nemleges állampolgársági bizonyítvány adható ki. Kérelmező a hatósági bizonyítvány tartalmát közigazgatási perben támadta meg, ahol hivatkozott a jóhiszeműen szerzett jogokra, és az általa meghozott ítéletek érvényességének kétségbe vonhatóságára, ha azokat magyar állampolgársággal nem rendelkező bíró hozta meg. A magyar jog azonban a személyállapotú ügyekkel összefüggésben nem ismer el jóhiszeműen szerzett jogokat, és a magyar állampolgárság megszerzésére sincs jogszabályi lehetőség „állampolgárságot megalapozó jogcselekmények” alapján. A bíróság a keresetet elutasította, kérelmező a magyar állampolgárságot honosítási eljárásban szerezte meg.